

Elektronizacja postępowania rejestrowego przed sądem prowadzącym Krajowy Rejestr Sądowy – zagadnienia wybrane (cz. 1)

► dr Łukasz Zamojski¹

Z dniem 1.7.2021 r. na mocy ustawy z 26.1.2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw² nastąpiła istotna w skutkach nowelizacja ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym³ i ustawy – Kodeks postępowania cywilnego⁴. Uchwalone zmiany znacząco rozszerzyły obowiązkową elektroniczną drogę składania wniosków dotyczących podmiotów podlegających wpisowi do rejestru przedsiębiorców. Waga i zakres zmian są bezsprzecznie ogromne, jednak poszczególne rozwiązania wprowadzone nowymi przepisami budzą nieraz uzasadnione wątpliwości, w tym także w praktyce sądów rejestrowych, dlatego wymagają omówienia.

Wnioski dotyczące podmiotów podlegających ujawnieniu w rejestrze przedsiębiorców

Na podstawie art. 1 pkt 11 ZmKrRejSU ustawodawca dokonał zmiany art. 19 KrRejSU i wprowadził od 1.7.2021 r. obowiązek składania wniosków dotyczących podmiotów podlegających ujawnieniu w rejestrze przedsiębiorców tylko i wyłącznie w formie elektronicznej. Zgodnie z treścią art. 19 ust. 2 KrRejSU, wnioski dotyczące podmiotu podlegającego wpisowi do rejestru przedsiębiorców składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

Projektodawcy w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizacyjnej podkreślali m.in. następujące zalety drogi elektronicznej⁵:

- 1) złożenie wniosku za pośrednictwem systemu teleinformatycznego jest łatwiejsze niż wypełnienie papierowych formularzy,
- 2) system teleinformatyczny nie pozwoli na pozostawienie pustych pól, których wypełnienie jest obligatoryjne,

- 3) system teleinformatyczny zawiera szereg podpowiedzi, np. możliwość wyboru z listy, co uniemożliwi wypełnienie wniosku w sposób wadliwy,
- 4) po zadeklarowaniu przez wnioskodawcę, jaki jest przedmiot wniosku, system teleinformatyczny sam „wymusi” podanie przez stronę określonych danych,
- 5) system teleinformatyczny działa intuicyjnie i został zbudowany w sposób przyjazny dla użytkownika,
- 6) następuje połączenie systemu teleinformatycznego, w którym składane są wnioski z systemem wpisów, co umożliwi automatyczne (po podjęciu decyzji przez orzekającego) sporządzenie projektu postanowienia bez konieczności ponownego ręcznego wpisywania danych przez pracowników sekretariatu.

Choć w literaturze akcentuje się, że konkretne korzyści z zastosowania IT można pokazać m.in. na przykładzie zdalnego dostępu do rejestrów sądowych⁶, to nie wszystkie przedstawione powyżej założenia projektodawców znalazły pełne odzwierciedlenie w funkcjonującym już systemie teleinformatycznym. Przykładowo w praktyce występują sytuacje, gdy treść elektronicznego wniosku zostaje przez system błędnie przeniesiona z różnymi modyfikacjami. Wywołuje to u orzekających konieczność ostrożnego podejścia do treści przygotowanego projektu postanowienia o wpisie i dokonania wnikliwego, żmudnego oraz czasochłonnego porównania ujętych tam danych z treścią wniosku (wpis bez dokładnego sprawdzenia może spowodować potrzebę wydania postanowienia o sprostowaniu). Opisana sytuacja często dotyczy m.in. danych wspólników spółki z o.o., wysokości kapitału zakładowego. W piśmiennictwie wskazuje się, że system teleinformatyczny nie zapewnia jednak (do tej chwili) obiecanych podpowiedzi – a przynajmniej w zakresie, który można byłoby uznać za satysfakcjonujący⁷.

Mimo pewnych mankamentów system teleinformatyczny dedykowany do składania nowych wniosków elektronicznych, patrząc od strony wnioskodawcy jest rzeczywiście łatwiejszy w obsłudze i bardziej intuicyjny niż system „S-24” dedykowany do tworzenia spółek opartych na wzorcu umowy, a także bardziej przejrzysty od klasycznego wniosku składanego przy pomocy tradycyjnych papierowych formularzy⁸. Niemniej patrząc od strony użytkownika sądowego (orzekającego w sprawie lub pracownika sekretariatu) system ten zawiera szereg niedociągnięć utrudniających bądź przedłużających czas wykonania potrzebnych czynności. Wydłużony został czas wykonania koniecznych czynności technicznych w sprawie elektronicznej w stosunku do typowej sprawy prowadzonej w formie papierowej⁹.

¹ Autor jest sędzią Sądu Okręgowego w Gliwicach; ORCID: 0000-0003-2491-8919.

² Dz.U. poz. 398; dalej jako: ZmKrRejSU.

³ T. jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1683; dalej jako: KrRejSU.

⁴ T. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1805.

⁵ Por. fragment uzasadnienia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2607, s. 31.

⁶ Por. J. Golańczyński, e-Sąd przyszłości, MoP Nr 2/2019, s. 97.

⁷ Por. K. Kosicka-Polak, Praktyka pouczeń o sposobie i trybie składania wniosku do Krajowego Rejestru Sądowego, „Nowy Przegląd Notarialny” Nr 2/2021, s. 24.

⁸ Takie stanowisko zajęła znacząca większość radców prawnych i adwokatów na szkoleniach przeprowadzonych przez autora niniejszego tekstu.

⁹ Takie z kolei stanowisko zajęli sędziowie i referendarze podczas szkoleń dotyczących omawianej nowelizacji.

Do dostrzegalnych obecnie niedociągnięć systemu teleinformatycznego (według użytkowników systemu od strony sądu rejestrowego) przykładowo należą:

- 1) brak możliwości korekty orzeczenia po jego odnotowaniu, a przed podpisaniem elektronicznym podpisem,
- 2) trudności w poruszaniu się wśród załączników wniosku z uwagi na identyczną zwykle nazwę wielu plików określonych pojęciem „inny”,
- 3) problem z ustaleniem, który załącznik był już dotychczas odczytany,
- 4) problemy techniczne z otwieraniem niektórych plików,
- 5) problemy z weryfikacją podpisów,
- 6) zbyt duża ilość niezbędnych czynności tzw. „kliknięć” w systemie potrzebna do wykonania czynności,
- 7) brak powiadomień o wpływie nowego pisma do sprawy i wynikająca stąd konieczność stałego monitorowania wpływu pism w każdej sprawie osobno,
- 8) brak osobnej ścieżki dla pism stanowiących środki zaskarżenia,
- 9) brak możliwości zamieszczania w repozytorium akt rejestrowych spraw wszczętych z urzędu i dokumentów do tych spraw, które jako załączniki zostały złożone w formie papierowej.

Ustawodawca na skutek omawianej nowelizacji w art. 19 ust. 2 KrRejSU wprowadził zasadę wyłącznej drogi elektronicznej dla wszystkich wniosków dotyczących podmiotów podlegających wpisowi do rejestru przedsiębiorców. Podmiotowy zakres tej zasady dotyczy „podmiotów podlegających wpisowi do rejestru przedsiębiorców”. Ustawodawca odstąpił w tym przypadku od zastosowania często występującej w innych przepisach formuły „podmiot ujawniony/wpisany do rejestru przedsiębiorców”. Oznacza to, że **obowiązek zastosowania drogi elektronicznej ciąży również na podmiocie składającym wniosek o pierwszy wpis do rejestru przedsiębiorców**, czyli takim który jeszcze nie jest wpisany, ale co do zasady, podlega wpisowi do rejestru przedsiębiorców. Przepis ten wymusza działanie z użyciem systemu teleinformatycznego **także w stosunku do podmiotów wpisanych w rejestrze stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji, które na mocy art. 50 KrRejSU w związku z podjęciem działalności gospodarczej zostały ujawnione równocześnie w rejestrze przedsiębiorców**, bowiem te podmioty również „podlegają wpisowi do rejestru przedsiębiorców” choć na mocy innego przepisu, co jednak jest bez znaczenia.

Na tle zakresu podmiotowego zastosowania art. 19 ust. 2 KrRejSU, w kontekście zwrotu „wnioski dotyczące podmiotu podlegającego wpisowi do rejestru przedsiębiorców” powstaje wątpliwość, **w jaki sposób potraktować złożony na podstawie art. 584⁸ § 2 KSH wniosek jednoosobowego przedsiębiorcy przekształcanego w spółkę prawa handlowego o wyznaczenie przez sąd rejestrowy biegłego rewidenta** w celu zbadania planu przekształcenia w zakresie rzetelności i poprawności. Chodzi o to, że sam przedsiębiorca przekształcany nie jest podmiotem podlegającym wpisowi do rejestru przedsiębiorców. Ta-

kiemu wpisowi będzie podlegać dopiero spółka powstała na skutek przekształcenia jednoosobowej działalności tego przedsiębiorcy. Wniosek o wyznaczenie biegłego rewidenta stanowi jedynie etap poprzedzający powstanie spółki przekształconej. Wydaje się, że art. 19 ust. 2 KrRejSU nie znajdzie w tym przypadku zastosowania i to pomimo treści art. 584² § 2 KSH, który niekiedy uznawany jest za przejaw zasady kontynuacji. W tym miejscu należy posiłkowo powołać się na pogląd SN, który zaznaczył, że między przedsiębiorcą przekształcanym, będącym wcześniej podmiotem tych praw i obowiązków, a spółką przekształconą, która staje się ich podmiotem, nie zachodzi tożsamość podmiotowa. Nastęstwo prawne, o którym mowa, to odmiana sukcesji uniwersalnej, która ma ograniczony zakres przedmiotowy i realizuje się wskutek jednego zdarzenia prawnego *inter vivos*, a nie *mortis causa*¹⁰.

Z punktu widzenia omawianego przepisu bez znaczenia przy tym jest to, kto składa dany wniosek, tj. czy wniosek pochodzi od samego podmiotu rejestrowego, czy wyjątkowo od innej osoby np. wspólnika, wierzyciela. Do złożenia wniosku elektronicznego wszystkie osoby podpisane pod wnioskiem muszą mieć założone konta na portalu „S-24” lub PRS. Obowiązek składania wniosku drogą elektroniczną dotyczy także wszelkich wierzycieli domagających się na podstawie art. 41 KrRejSU wpisu w dziale 4 rejestru (np. ZUS, US itp.).

Wymaga rozważenia czy zgłoszenie sądowi rejestrowemu przez komornika faktu zajęcia udziałów w spółce w trybie art. 911³ § 1 KPC powinno nastąpić w formie elektronicznej. Przyjmując, że komornik nie składa typowego wniosku, tylko zgodnie z treścią ww. przepisu „zgłasza” fakt zajęcia udziałów wspólnika sądowi rejestrowemu, należy uznać, że w tym przypadku zastosowanie art. 19 ust. 2 KrRejSU i obywatelnej drogi elektronicznej nie wchodzi w grę.

Przedmiotowy zakres zasady obywatelnej drogi elektronicznej dotyczy wszystkich wniosków związanych z podmiotami podlegającymi wpisowi do rejestru przedsiębiorców¹¹, a więc:

- 1) wniosków o pierwszy wpis do rejestru,
- 2) wniosków o zmianę wpisu,
- 3) wniosków o wpisanie wzmianki w rejestrze,
- 4) wniosków o wykreślenie z rejestru,
- 5) wniosków niezwiązanych z wpisem do rejestru np. o ustanowienie kuratora itp.

Bardzo istotną luką prawną omawianej nowelizacji jest brak wyraźnego objęcia elektroniczną postępowania dotyczących podmiotów podlegających wpisowi do rejestru wszczynanych przez sąd rejestrowy z urzędu, a nie na wniosek (zarówno art. 19 ust. 2 KrRejSU, jak i art. 694^{3a} § 1 KPC dotyczą spraw wszczynanych na wniosek). Powstała w związku z tym znacząca niespójność we-

¹⁰ Por. uchwałę SN z 26.2.2015 r., III CZP 106/14, OSNC Nr 1/2016, poz. 1.

¹¹ Por. T. Szczurowski, Nowa regulacja postępowania rejestrowego, PPH Nr 10/2018, s. 50; *tenże*, Projektowany sposób składania wniosków do sądu rejestrowego, PUG Nr 1/2017, s. 31 oraz Ł. Zamojski, Zmiany w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz w Kodeksie postępowania cywilnego uchwalone na mocy ustawy z 26.01.2018 r., MoP Nr 19/2018, s. 1022.

wewnętrzna regulacji. **Ustawodawca wyraźnie przesądził, że akta rejestrowe dla podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców prowadzi się wyłącznie w systemie teleinformatycznym (art. 9 ust. 1 zd. 2 KrRejSU).** Należy przy tym podkreślić, że akta rejestrowe nie są podzielone na akta zawierające sprawy wszczęte na wniosek i akta zawierające sprawy wszczęte z urzędu, tylko zawierają w kolejności dat wszystkie sprawy dotyczące danego podmiotu rejestrowego. Brak w art. 19 ust. 2 KrRejSU i w art. 694^{3a} § 1 KPC wyraźnego obowiązku prowadzenia postępowań rejestrowych wszczętych z urzędu w stosunku do podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców powoduje, że część sądów rejestrowych prowadzi tego typu postępowania w dotychczasowej papierowej formie, a następnie musi dokonać przetworzenia dokumentów na formę elektroniczną na podstawie art. 9 ust. 7 KrRejSU i dalszych czasochłonnnych czynności. Z kolei są też sądy rejestrowe, które w opisanej wyżej sytuacji podejmują jednak szereg czynności w trakcie postępowania wszczętego z urzędu w formie elektronicznej. Niezależnie jednak od wyboru sposobu procedowania przez sąd rejestrowy, **obecnie w żadnym przypadku nie jest możliwe zamieszczenie dokumentów zgromadzonych w toku postępowania prowadzonego z urzędu w repozytorium akt rejestrowych (RAR) i przez to udostępnienie ich do powszechnego wglądu dla uczestników obrotu gospodarczego za pośrednictwem ogólnodostępnych sieci teleinformatycznych w myśl art. 10 ust. 1a KrRejSU, co stanowi ewidentne naruszenie tego przepisu.** Nie jest jasne jaka idea przyświecała w tym przypadku ustawodawcy. Dla uczestników obrotu gospodarczego informacje, że wobec podmiotu wpisanego do rejestru przedsiębiorców sąd rejestrowy prowadzi postępowanie wszczęte z urzędu np. postępowanie przymuszające uregulowane w art. 24 KrRejSU, bądź postępowanie w przedmiocie wykreślenia wpisu niedopuszczalnego na mocy art. 12 ust. 3 KrRejSU ma z pewnością istotne znaczenie. Wydaje się, że ta luka powinna zostać możliwie szybko usunięta w drodze kolejnej nowelizacji.

Zgodnie z treścią art. 694^{2a} KPC, jeżeli postępowanie przed sądem rejestrowym odbywa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, czynności sądu, referendarza sądowego i przewodniczącego są utrwalane wyłącznie w tym systemie, a wytworzone w ich wyniku dane w postaci elektronicznej opatrywane są kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Przez „czynności sądu/referendarza/przewodniczącego” należy rozumieć wszelkie rozstrzygnięcia wydawane w toku postępowania takie jak zarządzenia wewnętrzne kierowane do pracowników sekretariatu, wezwania do usunięcia braków formalnych bądź merytorycznych, jak i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy. Z kolei przez ową „wyłączność”, ujętą w art. 694^{2a} KPC należy rozumieć to, że orzeczenia i zarządzenia oraz wszystkie inne czynności biurowe towarzyszące w prowadzeniu postępowania nie przybierają żadnej innej formy poza elektroniczną. Powyższy przepis należy czytać w połączeniu z art. 9 ust. 1 zd. 2 i 4 KrRejSU, zgodnie z którym akta rejestrowe dla podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców prowadzi się wyłącznie w sy-

stemie teleinformatycznym. Akta rejestrowe prowadzone w systemie teleinformatycznym nie podlegają przetworzeniu na postać papierową.

Nie jest wyjątkiem od zasady przyjętej w art. 694^{2a} KPC regulacja art. 9 ust. 5 KrRejSU, bowiem przepis ten w przypadku wniosków dotyczących podmiotów podlegających wpisowi do rejestru stowarzyszeń i innych organizacji złożonych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego przewiduje jedynie przechowywanie w tradycyjnych papierowych aktach rejestrowych wydruku wniosków i dokumentów wraz ze wskazaniem osób, które je podpisały. Nie stanowi to jednak przeszkody dla wydawania decyzji w toku postępowania przez sąd/referendarza wyłącznie w formie elektronicznej z zachowaniem reguły ujętej w art. 694^{2a} KPC. Przepisy nie nakazują jednak wyraźnie w tej sytuacji sporządzania wydruków elektronicznych zarządzeń, wezwań i orzeczeń co do *meritum* sprawy. Nie jest to rozwiązanie prawidłowe, bo w ten sposób papierowe akta są „zdekompletowane” i nie oddają rzeczywistego przebiegu postępowania.

Zgodnie z art. 694^{3a} § 1 KPC, **jeżeli wniosek w postępowaniu przed sądem rejestrowym został złożony za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wszelkie pisma w tej sprawie wnosi się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, z wyłączeniem środków zaskarżenia, do których rozpoznania właściwy jest Sąd Najwyższy. Artykułów 125 § 2¹ i art. 131¹ § 2¹ nie stosuje się. Powyższy przepis odnosi się do wszelkiego typu wniosków, a nie tylko wniosków o wpis w rejestrze i należy go traktować jako dopełnienie regulacji art. 19 ust. 2–4 KrRejSU, w których ustawodawca wprowadził albo obowiązkową albo fakultatywną drogę elektroniczną do składania wniosków. Przepisy KrRejSU dotyczą jednak wprost tylko złożenia samego wniosku, natomiast art. 694^{3a} § 1 KPC rozciąga komunikację elektroniczną z sądem rejestrowym na wszystkie pozostałe pisma.**

W omawianym przypadku nie znajduje zastosowania ogólna zasada ujęta w art. 125 § 2¹ KPC, zgodnie z którą strona ma prawo wyboru czy wnosi pisma do sądu w formie elektronicznej czy tradycyjnej. Z tych samych przyczyn nie ma zastosowania art. 131¹ § 2¹ KPC stanowiący, że adresat, który dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, może zrezygnować z doręczenia elektronicznego. **W postępowaniu rejestrowym w przypadku wniosków związanych z podmiotami podlegającymi ujawnieniu tylko i wyłącznie w rejestrze stowarzyszeń, fundacji i innych podmiotów ewentualna decyzja wnioskodawcy o wyborze drogi elektronicznej powoduje utrwalenie tej formy kontaktu z sądem rejestrowym aż do końca danego postępowania rejestrowego. Wnioskodawca nie może się z tego wyboru wycofać, jednak taki sposób składania wniosków nie może się rozciągać na kolejne odrębne wnioski, jeśli wnioskodawca świadomie i wyraźnie nie ponowi swojego wyboru o zastosowaniu elektronicznej formy wniosku.**

Na mocy art. 694^{3a} § 3 KPC, jeżeli pismo dotyczące podmiotu podlegającego wpisowi do rejestru przedsiębior-